

СПРАВА «КУЛАЄВ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE KULAYEV AND OTHERS v. UKRAINE)

(Заява 16495/13 та 3 інші заяви)

Стислий виклад рішення від 22 вересня 2022 року

21 квітня 2012 року вночі до квартири заявників проникли працівники міліції, виламавши двері, одягнули на них кайданки та провели незаконний обшук. Згодом їх доставили до Управління боротьби з організованою злочинністю у Харківській області (далі – УБОЗ), незадокументовано тримали під вартою і катували з метою отримання їхніх показань у вчиненні озброєного пограбування в іншому місті. Пізніше того ж дня були складені неналежно вмотивовані протоколи затримання, в яких помилково зазначалося, що заявників затримали о 14 год 00 хв у приміщенні УБОЗу. Лише через три доби суддя ухвалив постанову про взяття їх під варту. Скарги заявників до різних органів державної влади на порушення їхніх прав завершилися проведенням поверхового та неефективного розслідування.

У грудні 2012 року Червонозаводський районний суд міста Харкова (далі – районний суд) повідомив прокурора Харківської області, що заявники відмовилися від своїх зізнавальних показань як таких, які були надані в результаті стверджуваного катування, і постановив здійснити перевірку цих фактів прокурором. Згодом заявники неодноразово зверталися зі скаргами до різних органів державної влади, вимагаючи порушення кримінальної справи у зв'язку зі стверджуваним свавільним проникненням працівників міліції до їхнього житла, затриманням і стверджуваним жорстоким поводженням. Було порушено декілька кримінальних проваджень, в яких заявникам не було надано статусу потерпілих. Після неодноразового закриття та повторного відкриття проваджень у зв'язку з процесуальними недоліками останнє провадження було закрито у листопаді 2015 року на підставі відсутності порушення прав заявників. Постанова ґрунтувалася на твердженнях працівників міліції та не містила висновків щодо можливого походження задокументованих тілесних ушкоджень заявників і пояснень стосовно підстав проникнення та обшуку їхньої квартири чи інших скарг, висунутих заявниками. Остаточною ухвалою у лютому 2016 року Апеляційний суд Харківської області залишив апеляційну скаргу заявників без задоволення.

У вересні 2016 року районний суд визнав заявників винними у вчиненні озброєного пограбування та обрав їм покарання у виді позбавлення волі на різні строки.

Перший заявник також стверджував, що 15 вересня 2013 року М., охоронець Харківського слідчого ізолятора (далі – СІЗО), вдарив його в пах, завдавши йому серйозних тілесних ушкоджень. У розгляді поданих до прокуратури скарг першого заявника було відмовлено без проведення повноцінного розслідування, оскільки охоронці заперечували такий випадок, а відповідного медичного запису зроблено не було.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) всі заявники скаржилися за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на жорстоке поводження з ними працівниками правоохоронних органів та непроведення ефективного розслідування у зв'язку зі скаргами на таке поводження, а також що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку зі скаргою першого заявника, на непроведення ефективного розслідування стверджуваного жорстокого поводження охоронця СІЗО 15 вересня 2013 року; за пунктом 1 статті 5 на несвоєчасне та неточне документування затримання заявників без наведення належних причин такого затримання; за статтею 8 Конвенції на проведення обшуку у квартирі заявників, а також вилучення речей без зазначення правової підстави для здійснення таких дій.

Європейський суд, розглянувши скарги заявників, зазначив, що заявникам не був наданий статус потерпілих у відповідних провадженнях, які неодноразово закривалися та відновлювалися у зв'язку з різними процесуальними недоліками, не було докладено зусиль для усунення розбіжностей між твердженнями заявників і працівників міліції. Натомість остаточні висновки ґрунтувалися на показаннях працівників міліції, які були прийняті беззаперечно. Посилаючись на рішення у справі «Каверзін проти України», Європейський суд вказав, що небажання органів державної влади забезпечити оперативне та ретельне розслідування скарг на жорстоке поведіння працівників правоохоронних органів становить системну проблему та констатував порушення матеріального і процесуального аспектів статті 3 Конвенції.

Також Європейський суд констатував такі порушення Конвенції у контексті його усталеної практики: статті 3 Конвенції щодо першого заявника у зв'язку з непроведенням органами державної влади розслідування його тверджень про жорстоке поведіння охоронця СІЗО 15 вересня 2013 року; пункту 1 статті 5 Конвенції у зв'язку із затримкою та неточним документуванням затримання заявників без наведення належних підстав для цього; статті 8 Конвенції у контексті висновків Європейського суду, оскільки не вбачається законних підстав для обшуку квартири заявників і вилучення речей, задокументованих в протоколі огляду місця події, в якому вказується посилання на злочин, вчинений в іншому місті.

З огляду наведені висновки Європейський суд констатував, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції стосовно всіх заявників та статтю 8 Конвенції стосовно всіх заявників у зв'язку з обшуком їхньої квартири.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. Оголошує прийнятними скарги на стверджуване жорстоке поведіння, непроведення ефективного розслідування у зв'язку з цим, стверджуване незаконне позбавлення свободи у зв'язку з затримкою та неточним документуванням затримання заявників, а також на стверджуване проведення незаконного обшуку в їхній квартирі;

2. Постановляє що було порушено матеріальний та процесуальний аспекти статті 3 Конвенції у зв'язку зі скаргами, висунутими усіма заявниками на стверджуване жорстоке поведіння працівників міліції;

3. Постановляє, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку зі скаргою, висунутою першим заявником, на непроведення ефективного розслідування стверджуваного жорстокого поведіння охоронця СІЗО 15 вересня 2013 року;

4. Постановляє, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції стосовно всіх заявників;

5. Постановляє, що було порушено статтю 8 Конвенції стосовно всіх заявників у зв'язку з обшуком їхньої квартири;

6. Постановляє, що немає необхідності розглядати питання прийнятності та суті інших скарг, висунутих заявниками;

7. Постановляє, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(і) 15 000 (п'ятнадцять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди кожному заявнику;

(ii) 200 (двісті) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися першому заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, лише першому заявнику;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

8. Відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.»